

BRIJUNSKI AKT, STUDIJA U GLINI, 1948; FOTOTEKA GAA

stotinjak scenografija u HNK-u te isto toliko inscenacija uprizorenih u kazalištima diljem svijeta, od Moskve, Torina i Rima do New Yorka i Tokyja. Suradio je sa Brankom Gavellom, Titom Strozijem, Kostom Spajićem, Vladimirom Habunekom, Georgijem Parom, Lovrom Matačićem i dr. Sudjelovao je na skupnim izložbama scenske umjetnosti u Poljskoj, SAD-u, Austriji i Brazilu, a samostalnu izložbu njegovih scenografskih skica postavio je Zavod za književnost i teatrologiju JAZU-a u Zagrebu 1982. Dvaput je nagrađen Nagradom Grada Zagreba (za scenografiju Krležinih *Balada Petrice Kerempuha* 1969. i Wagnerova *Ukletoga Holandeza* 1975) te Nagradom »Vladimir Nazor« za životno djelo 1996. Bavio se i kazališnim plakatom te televizijskom i filmskom scenografijom. Nakon umirovljenja posvetio se slikarstvu, gdje je tehnikom pastela dočarao sjećanja i impresije na pejzaže rodnoga Zagorja (*Klanjec / Pejzaž*, 1992), samostalno ih predstavivši na izložbama u Klanjcu (Salon Galerije Antuna Augustinčića, 1992) i Zagrebu (Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića, 1988; Galerija Dubrava, 1994; Galerija KAJ, 2008).

LIT.: B. Hećimović, Scenografija Aleksandra Augustinčića (katalog izložbe), Zagreb 1982. • A. Celio Cega, Obojena ljubav (katalog izložbe), Klanjec 1992. • A. Bogner-Saban, Aleksandar Augustinčić – umjetnik nepresušne invencije, Kazalište, 13(2010) 41–42.

D. Vujčić

Augustinčić, Antun, kipar (Klanjec, 4. V. 1900 – Zagreb, 10. V. 1979). U Klanjcu je završio osnovnu školu, vrlo rano iskazivao talent i sklonost crtanju, modeliranju u glini i drvorezbarstvu. Završio realnu gimnaziju u Zagrebu 1918, nakon čega je upisao Višu školu za umjetnost i umjetni obrt (danas ALU), gdje je studirao kod Rudolfa Valdeca i Roberta Frangeša Mihanovića, te diplomirao kiparstvo 1924. kod Ivana Meštrovića. Uz stipendiju francuske vlade studirao u Parizu do 1926. na École des Arts Décoratifs i na Académie des Beaux-Arts u klasi Jeana Antoina Injalberta. Tijekom

boravka u Parizu proučavao djela Donatella, Michelangela, Rodina i Bourdella, radio nacrt za predmete umjetničkoga obrta i dizajnirao bočice za parfeme. Sudjelovao na međunarodnome natječaju za arhitektonsko rješenje interijera robne kuće Selfridge u Londonu (II. nagrada) te izlagao u Salonu francuskih umjetnika (1925) i Salonu nezavisnih (1925, 1926). Formativne godine školovanja u Zagrebu i boravka u Parizu ostavile su traga na njegovim mladenačkim radovima, obilježenima intimnom plastikom i portretima, s vidljivom secesijskom i art décoovskom stilizacijom (*Majka s djecom*; *Portret Nade Mikačić*, 1923; *Harlekin*, 1925; *Ženski torzo*, 1926; *Otmica*, 1928). Po povratku iz Pariza sudjelovao na grafičkim izložbama šesterice u Zagrebu (1926, 1927) i Lavovu (1927). God. 1927. prvi put samostalno izlagao skulpture u Salonu Galić u Splitu, a 1928. sudjelovao na posljednjoj izložbi Proljetnoga salona. S K. Hegedušićem, Leom Junekom, O. Postružnikom, Ivanom Tabakovićem, Franom Kršinićem, Omerom Mujadžićem, Vinkom Grdanom i Dragom Iberlom 1929. osnovao likovnu grupu *Zemlja* te bio izabran za njezina potpredsjednika. Sa *Zemljom* izlagao u Zagrebu (1929, 1931. i 1932) i Parizu (1931), a od nje se rastao 1933. Usporedno, njegovi radovi izlagani su u Barceloni (1929), Londonu i Beogradu (1930). Potkraj 1920-ih i početkom 1930-ih definirao je vlastiti kiparski izraz, utemeljen na realističnoj figuraciji, pri čemu su mu vještina modeliranja, poznavanje anatomije i psihološka pronicljivost omogućili uvjerljiv, dinamičan prikaz pokreta (*Muški torzo*, 1927; *Mojsije*, na groblju Mirogoju, 1935) i vjerodostojnost portreta (*Karikatura Jozef Kljakovića*, 1930; *Portret Luje Novaka*, 1933; *Poprsje Stjepana Radića*, 1937). U tome razdoblju, sudjelovao je i često pobjeđivao na mnogobrojnim javnim natjecanjima za spomenike te stekao ugled majstora spomenika, što će ostati trajno obilježje njegova opusa. Svoje prvo veliko spomeničko djelo, *Spomenik palim Šumadincima*, izveo je s Jozom Kljakovićem 1928–32. u Kragujevcu. Niz konjaničkih spomenika započeo je *Spomenikom palim Nišnjama* (1930–37), nastavio konjaničkim figurama kralja Petra I. i Aleksandra I. u Skoplju (1937) te konjaničkim spomenikom kralju Aleksandru I. u Somboru (1940). Poznatost izvan domovine osigurala mu je pobjeda na natječaju (prvi hrvatski kipar koji je pobijedio na međunarodnome natječaju) za *Spomenik šleskom ustanku i maršalu Piłsudskom* 1937 (sveden na konjaničku figuru poljskoga maršala Józefa Piłsudskoga, postavljen u Katowicama 1991). Europsku karijeru nastavio je spomenikom *Rudar*, postavljenim 1939. ispred zgrade Međunarodnoga ureda rada u Ženevi. Nakon dovršetka *Raspeća* za župnu crkvu u Tuhlju (1941), *Portreta poglavnika Ante Pavelića* i makete za *Spomenik Anti Starčeviću* (1942), pridružio se 1943. partizanima i obnovio predratno poznanstvo s J. Brozom (*Portret Josipa Broza Tita*, Jajce 1943) te izvodio skice za djela koja će realizirati nekoliko godina poslije. U sklopu vojnoga izaslanstva u Moskvi 1944. sudjelovao je u osmišljavanju i izradi znamenja netom stvorene države; uz Đorđa Andrejevića Kuna, autor je državnoga grba i mnogih odličja (*Grb Jugoslavije*, *Maršalski znak*) dodjeljivanih u poslijeratnome razdoblju. Bio je vijećnik II. i III. zasjedanja ZAVNOH-a, kao i II. zasjedanja AVNOJ-a te poslanik Vijeća naroda prvoga saziva Narodne skupštine. God. 1945. imenovan je profesorom na ALU-u u Zagrebu (rektor 1946–48, dekan 1966–68) te je započeo realizaciju niza spomenika posvećenih socijalističkoj revoluciji: *Spomenik zahvalnosti Crvenoj Armiji* na Batinoj Skeli (1945–47), nekoliko inačica *Nošenja ranjenika* te *Spomenik maršalu Titu* u Kumrovcu (1948). God. 1947. postao je redoviti član JAZU-a te je imenovan majstorom kiparom; od 1950. na zagrebačkome Jabukovcu vodio je Majstorsku radionicu za kiparstvo, gdje su kipari suradnici ostvarili značajnu ulogu u njegovu spomeničkom opusu. Tijekom 1950-ih izvodio je djela javne plastike kojima se tadašnja Jugoslavija predstavljala u inozemstvu: za park jugoslavenskoga veleposlanstva u Rimu izveo je fontane *Dječak* i *Dječak s ribom* (1950), izradio svoj najveći konjanički spomenik, *Mir* (1954, ispred zgrade Ujedinjenih naroda u New Yorku) te, zajedno s Franom Kršinićem, tri spomenika za Etiopiju: *Spomenik žrtvama fašizma* (1955, Addis Abeba), *Spome-*

AUTOCESTA ZAGREB-MACELJ, A2

nik etiopskom partizanu (1957, Holleta) i *Spomenik rasu Makonnenu* (1959, Harar). Uz znatan angažman suradnika u Majstorskoj radionici, tijekom 1960-ih i 1970-ih nastavio je izvoditi spomeničku plastiku nadahnutu revolucijom, gdje je apologetska ideološka naracija dominirala nad kreativnim impulsom (*Spomenik palim Krajišnjicima* u Šehiducima kraj Banje Luke, 1961; makete za *Spomenik revoluciji* u Port Saidu 1963. i za *Spomenik Hanu Asparuhu* u Sofiji 1969; varijante *Nošenja ranjenika* postavljenih u Sisku 1965, Derventi 1966, Imotskome 1971. i Krapinskim Toplicama 1973. te *Spomenik maršalu Titu* u Velenju 1977). Istodobno se u poslijeratnome razdoblju potvrdio kao izniman portretist (*Andrija Štampar*, 1952; *Zlatko Baloković*, 1967; *Miroslav Krleža*, 1969; *Branko Gavella*, 1976) i majstor ženskoga akta koji je varirao u klasičnom stavu kontraposta, u pokretu i u skladu s prirodom bronce ili kamena (*Ženski torzo*, 1950; *Torzo III*, 1952; *Brijunski akt*, 1953; mramorni *Ženski torzo*, 1953). Uz to, izradio je *Spomenik Marinu Držiću* (1963), radio skice za jubilara izdanja dukata i zlatnika (1968), postavio fontanu *Majka i dijete* u Glini (1969), dovršio *Spomenik Seljačkoj buni i Matiji Gupcu* u Gornjoj Stubici (1973). Uz kiparstvo, bavio se crtežom: prije Drugoga svjetskog rata bio je zaokupljen temom akta (u stilscome rasponu od realističnoga *Muskoga akta* 1922. do artdécoovskoga *Ženskoga akta* iz 1927) te kritikom tadašnjega društva (*Iz povorke*, 1932), dok se crteži iz kasnijih godina mogu smatrati prethodnicom kiparskih ostvarenja (skica za spomenik u Dachauu, 1959). U medaljarstvu, uz spomenu-ta odlikovanja, ostavio je trag značkom *50. obljetnica hrvatskog planinarstva* (1924) te osobito uspjelom dvostranom medaljom *Benko Horvat* (1938).

O Augustinčiću snimljen je dokumentarni film (Šime Šimatović, 1960) te su objavljene tri monografije (1954, 1968. i 1976). Imenovan je dopisnim članom Srpske akademije nauka i umjetnosti u Beogradu (1965), dopisnim članom Akademije nauka i umjetnosti BiH u Sarajevu te počasnim članom Akademije umjetnosti SSSR-a u Moskvi (1973). God. 1961. dobio je godišnju Nagradu »Vladimir Nazor«, a 1966. Nagradu AVNOJ-a. U poslijeratnome razdoblju imao je velik politički i društveni utjecaj, a kao profesor kiparstva i majstor kipar odgojio je naraštaje kipara (od Ivana Sabolića, Dušana Džamonje, Stanka Jančića, Vladimira Herljevića i Tomislava Ostoje do Stjepana Gračana i Slavomira Drinkovića) koji su postali okosnicom hrvatskoga kiparstva i kojima je prenio svoje kiparske postulate da su zanatska vještina i posvećenost poslu preduvjeti svakoga umjetničkog stvaralaštva. Cjelokupni opus darovao je rodnomu Klanjcu, gdje je 1976. za javnost otvorena → Galerija Antuna Augustinčića sa stalnim postavom, koji kroz intimnu plastiku, portrete te modele i skice za spomenike predstavlja presjek njegova opusa. Po Augustinčićevu su želji urne s njegovim pepelom i supruge mu Nade postavljene u podnožje skulpture *Nošenje ranjenika* u parku Galerije u Klanjcu.

LIT.: M. Krleža, Predgovor, u: Antun Augustinčić, Zagreb 1968. • S. Marković, Galerija Antuna Augustinčića, Katalog stalnog postava i fundusa, Klanjec 1990. • I. Šimat Banov, Novi prilozi o Augustinčiću (I–IV), Anali Galerije Antuna Augustinčića, 1–4 (1981–1984). • B. Pejčević i D. Vujčić, Galerija Antuna Augustinčića, Vodič za odrasle, Klanjec 2005. D. Vujčić

Autocesta Zagreb–Macelj d.o.o., društvo sa sjedištem u Zagrebu, osnovano 2003, kada mu je dodijeljena koncesija za građenje, gospodarsko korištenje i održavanje istoimene autoceste. Koncesijsko razdoblje započelo je sredinom 2004, a traje 28 godina. Vlasništvo društva podijeljeno je između *Pyhrn Concession Holding GmbH*, odnosno austrijske tvrtke Strabag (51%) i RH (49%). Temeljni kapital pri osnivanju društva iznosio je 60 milijuna eura, a nakon refinanciranja 2008. smanjen je na 12 milijuna eura. R.

autoceste, ceste najviših prometno-tehničkih značajki. Omogućuju odvojen promet u suprotnim smjerovima, a križanja s drugim prometnicama izvode se u dvjema ili u više razina. Mnogo su sigurnije

i brže od ostalih cesta, a korištenje se naplaćuje. Na području Hrvatske 2015. bilo je ukupno 1302 km autocesta, od kojih su dvije u ukupnoj duljini od približno 100 km na području Zagorja. Autocesta Zaprešić (Zagreb)–Macelj (A2), duljine 61 km, dio je Paneuropskoga koridora Xa (Graz–Maribor–Zagreb) i međunarodne ceste E59. Sjeverno od Graza nadovezuje se na Phyrnsku autocestu, koja kroz Alpe vodi prema Linzu i Nürnbergu, a od zagrebačkoga prometnog čvora prema jugu na autoceste koje preko Karlovca vode prema Splitu (A1) i Rijeci (A6). Građena je u nekoliko etapa, počevši od 1988. Dionica Zaprešić–Mokrice (Zabok) puštena je u promet 1991, a dionica Mokrice–Velika Ves (Krapina) u promet je od 1996. Završna dionica Krapina–Macelj puštena je u promet 2007. Cijelom duljinom prolazi kroz Zagorje, od Zaprešića do Krapine ide nizinskim područjem kroz dolinu Krapine i Krapinčice, a od Krapine do graničnoga prijelaza Macelj brdskim područjem pa je zbog težih građevinskih uvjeta između čvora Krapina i čvora Đurmanec izgrađen samo jedan kolnik. Izlazi su s autoceste Mokrice (Zabok, Donja Stubica, Klanjec), Sveti Križ Začretje, Krapina i Đurmanec. U izgradnji su sudjelovala i poduzeća s područja Krapinsko-zagorske županije: Jedinstvo i Krakom iz Krapine, Niskogradnja iz Pregrade, Miner iz Gotalovca i Golubovečki kamenolomi. Preteča je autoceste A2 → Zagorska magistrala. Autocesta Zagreb–Goričan (A4), duljine 97 km, dio je Paneuropskoga koridora Vb, kojim se promet usmjerava od Budimpešte prema Zagrebu, ima oznake međunarodnih europskih cesta E71 (završava u Splitu) i E65 (završava u Rijeci). Dionica Popovec–Komin puštena je u promet 1998, dionica Komin–Breznički Hum 2000, dionica Breznički Hum–Varaždin 2003, a u cijelosti je završena 2008. Na dionici između Brezničkoga Huma i Varaždina autocesta A4 prolazi brdskim područjem, a na ostalome dijelu nizinskim. Zagorskim područjem prolazi rubno između čvora Komin i čvora Varaždinske Toplice u duljini od 35 km. Na tome su dijelu izgrađeni izlazi Breznički Hum, Novi Marof i Varaždinske Toplice. Autocestom A4 upravljaju Hrvatske ceste d.o.o., a autocestom A2 mješovito društvo → Autocesta Zagreb–Macelj d.o.o.

M. KLEMENČIĆ

automobilizam. Prvi automobil, marke Benz, doveo je 1898. grof M. Bombelles ml. u Vinicu. Bombelles je bio i među utemeljiteljima, poslije i predsjednik, društva nazvanoga I. hrvatski automobiloni klub, osnovanoga 1906. u Zagrebu. Osim njega, među pionirima hrvatskoga automobilizma bilo je još istaknutih pojedinaca sa zagorskoga područja, spominju se Rudolf II. Erdődy iz Novoga Marofa, prvi predsjednik Automobilnoga kluba (varaždinske *Hrvatske pravice* iz 1920, br. 20 donose i pritužbe mještana zbog njegove prebrze vožnje), Dionizije Hellenbach iz Marije Bistrice te ljekarnik E. V. Feller iz Donje Stubice. Klub je 1909. organizirao automobilski izlet u Krapinske Toplice, 1910. posjet Bombellesu na njegovu imanju Opeki, 1911. posjet Hellenbachu u Mariji Bistrici, a 1914. pokrenuo je izdavanje *Hrvatskoga automobilonog lista*. I prva automobilistička utrka u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi, održana 8. IX. 1912, povezana je sa zagorskim područjem. Ujutro se vozilo od Zagreba preko Bistre, Marije Bistrice, Veternice, Lepoglave i Ivanca do Varaždina, gdje je osam sudionika utrke imalo zajednički ručak, a poslijepodne se vozilo od Varaždina, preko Novoga Marofa i Svetoga Ivana Zeline, natrag u Zagreb, u ukupnoj duljini od 178 km. Pobjednik utrke bio je arhitekt Vjekoslav Heinzel, zagrebački gradonačelnik 1920–28. Prosječna brzina pobjednika bila je 35 km/sat. Među sudionicima utrke bili su D. Hellenbach i Milan Kulmer, vlasnik dvorca Bračak. Mnogobrojni očevidci tada su prvi put vidjeli automobile, a cestu su osiguravali vatrogasci. Nakon Drugoga svjetskog rata automobilizam se organizacijski povezuje s motociklizmom pa u većim gradovima nastaju automoto društva, koja se uz ostalo bave i sportskim automobilizmom. U novije doba, na području Stubičkih Toplica (tzv. Sljemenska cesta) od 1994. održava se međunarodna brdska utrka Nagrada Stubičkih Toplica, a od 2011. u Kumrovcu međunarodno natjecanje Rally Kumrovec.

M. KLEMENČIĆ I J. LUKEČ